

Austatud lugeja!

Seekordses Juridica numbris on viis artiklit maksjõuetusõigusest ja üks kohtute rahastamisest. Kui Paul Varul selgitab, et maksejõuetusõiguse käimasoleva revisjoni üks põhjus oli pankrotimenetluste vähene kiirus ja efektiivsus, siis vähemalt tsiviilkohtumenetluste puhul meil kiiruse probleemi justkui olla ei tohiks. Astrid Asi artiklis avaldatud numbrid kinnitavad üle, et sada päeva ei ole helesinine unistus, vaid reaalsus. Niisiis, kui välismaa kolleeg küsib, kui kiiresti teil seal üks eraõiguslik vaidlus esimeses kohtuastmes lahenduse saab, võime julgelt öelda – keskmiselt saja päevaga.

Aga me ei ütle seda. Mina näiteks ei tea ühtegi tsiviilasja, kus sisuline lahend oleks tulnud nii kiiresti.

Kust see sada päeva siis tuleb? Ma ei tea, et selle kohta oleks avaldatud statistikat. Isiklik kogemus ütleb, et saja päevaga lahendatakse hagi läbivaatamata jätmise, tehakse tagaseljaotsus ja kinnitatakse kompromiss. Loodan, et need kolm statistikasse siiski ei lähe. Vastasel juhul oleks õige väide, et on väikesed valed, suured valed ja statistika. Sest tegelikku pilti tsiviilkohtumenetluste kestvusest kirjeldatud asjad ei anna.

Kui need kolm lähevad statistikasse, hakkab mul kõhe. Me ju teame, et kohtumenetluste kiirendamise tuhinas peetakse arvestust ka konkreetse kohtuniku menetluses olevate asjade kestvuse üle. Kui kohtunik saab oma menetlusaegade keskmist mõjutada hagi läbivaatamata jätmise, tagaseljaotsuse tegemise või kompromissi läbisurumisega, saab ta nendest toimingutest kui mitte isiklikku kasu, siis hoiab ta ära isikliku kahju (halvakspanu, noomimise või lausa distsiplinaarkaristuse). Isiklikku huvitatust nimetatakse erapoolikuseks.

Ma ei arva, et tsiviilasja ei ole võimalik saja päevaga sisuliselt lahendada. Esitad hagi, vastaspool vastab, kohus töötab materjali läbi, arutab menetlusosalistega seadust ja tõendamist, vajadusel esitatakse täiendavad tõendid, siis vaidlused ja lõpuks kohtulahend. Justkui ei midagi keerulist. See eeldab aga, et kõik on asja saabumisel madalstardis: hageja, kostja, nende võimalikud esindajad, samuti kohus. Tegelikkus on aga see, et kõik on muude asjadega üle koormatud.

Kust see ülekoormatus tekib? Riik on vaidluste lahendamise monopoliseerimisel enda võimeid üle hinnanud. Aga kas ainult? Äkki on needsamad sada kuradit siin ka oma panuse andnud? Läbi vaatamata jäetud hagi võib kohtusse uuesti esitada. Sellel ei pruugi enam olla majanduslikku sisu: vara võib olla läinud. Siis on hagi asemel mõistlikum esitada pankrotiavaldus ja püüda vara tagasi võita või esitada kahju hüvitamise nõue. Ka tagaseljaotsustest saavad sageli pankrotimenetlused. Tean pankrotiasja, kus kõigi võlausaldajate nõue põhines tagaseljaotsusel. „Eesti Jurist“ pani kunagi ühe tollase kohtutäituri suhu järgmise lause: mis viga õiglasi otsuseid täita! Tagaseljaotsused ei ole sellised. Ehk siis: kohus saab lihtsustatult lahendatud tsiviilasjast küll kiiresti lahti, kuid saab endale uue asja, kust omakorda võivad võrsuda uued, aastaid kestvad asjad. Nagu öeldakse: asja korralikult teha pole meil aega, aga aega praaki likvideerida – laialt käes.

Olen nõus, et pankrotimenetlused on aeglased ja nende efektiivsus madal. Kui kohtud kurdavad, et nad ei saa kiiremini – vahendeid on vähe –, siis ärgem unustagem: pankrotimenetlustes pole sageli raha üldse. Viimastes ei ole küsimus selles, et me ei saa inimesi juurde palgata; meie probleemiks on see, et üldse ei saa kellelegi töö eest tasu maksta. Kui pankrotimenetluse ülesandeid määratledes öeldakse „avalik huvi“, siis nende täitmiseks vahendeid leides: võlausaldajate asi.

Ja lõpetuseks. Me ei tohi ära unustada, et kiirus ei ole eesmärk omaette. Vaidlus tuleb mitte lihtsalt lahendada, vaid õigesti ja õiglaselt lahendada. Vastasel juhul võiks menetlus ühele poole saada minutiga. Selle minutiga, mis kulub kulli ja kirja viskamisele.

Katrin Prükk